

Araguaia

amb el Bisbe Casaldàliga

Roger de Llúria 126, 3-1
08037 BARCELONA
Tel. 93 317 61 77
Fax 93 412 53 84

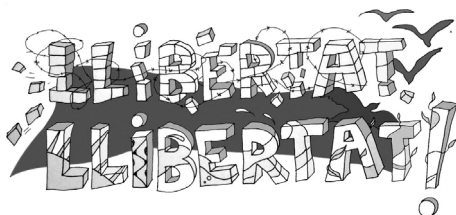
correu electrònic: araguaia@pangea.org
<http://araguaia.pangea.org>

CARTA 77 – JUNY 2014

TROBADA 2014: LLIBERTAT, LLIBERTAT!

El passat dia 6 d'abril vam celebrar la trobada anual de la nostra associació. Aprofitem aquesta carta per fer-vos arribar un resum del que van ser les dues ponències principals. Us presentem algunes de les reflexions que ens va proposar la Mercè Budallés en la xerrada del matí i que es van complementar després amb un bon diàleg entre els participants. Com dèiem en el tríptic de presentació de la trobada Mercè Budallés va néixer a Girona l'any 1944. Llicenciada en Biologia i Teologia és especialista en estudis bíblics. Professora d'Antic Testament a la Universitat de Goiânia. Ha estat missionera a Filipines i a Brasil on viu des de 1976. Ha viscut a la prelatia de Sao Felix do Araguaia on ha après una nova teologia amb el poble més pobre, la Teologia per la vida.

És assessora nacional al Centre d'estudis Bíblics i de les Comunitats Eclesials de Base. Publica articles d' Hermenèutica feminista i fulletons populars.

ALGUNES REFLEXIONS DE LA MERCÈ SOBRE LA LLIBERTAT

Presentació: "Con-textualitzem" la llibertat:

La Mercè va iniciar la seva exposició amb una imatge impactant d'un dona indígena donant el pit a una cria de senglar, seguida de tot un seguit d'imatges d'indígenes de l'Amazònia...:

Aquestes imatges... i... la llibertat? La pregunta per a alguns de nosaltres era: Totes aquestes imatges d'aquests homes i dones sovint anomenats "primitius", no toquen fibres profundes d'això que anomenem llibertat en la relació amb el nostre cos, els nostres costums i necessitats, les nostres relacions amb els altres i les nostres relacions amb Déu?

En tot cas, les imatges ens apropaven a una "llibertat situada". Una llibertat "situada" en relació amb una natura... "germana": la dona que alleta la cria de senglar, ens deia la Mercè, ens recorda que per als nostres germans indígenes aquesta és una forma de retornar a la Naturalesa, a la Mare Terra, els dons i regals que ens fa cada dia, i una forma de reverenciar la Vida.... Però només la construcció de carreteres a l'Amazònia (1969-1973) va matar 8.000 indis... És la lògica de l'explotació de la terra i les persones: "una terra tan rica en diamants i urani ... no es pot deixar per preservar mitja dotzena de tribus que retrassen el desenvolupament del Brasil", havia dit fa uns anys un Governador de Roraima... Dues lògiques – la de l'amor i el respecte per la Vida, i la de l'explotació de les persones i els recursos naturals a qualsevol preu – enfrontades en tota la seva cruesa. On para, per on passa la llibertat? La Mercè ens recordava dos aspectes bàsics de la nostra "llibertat situada":

- La llibertat és política
- La llibertat és comunitària

I ens recordava lapidàriament, per a acabar d'orientar la reflexió, tot convidant-nos a sortir d'una "imaginada llibertat occidental i primermundista" deslligada de tot i de tothom:

- "No hi ha llibertat sense igualtat"
- "No hi ha llibertat sense dignitat"

Drets Humans - Poble de Déu - Tercer Món - Ecologia - Ecumenisme

1. La llibertat és política

a.- Veiem:

Ens cal recordar que allò que hem anomenat teologia de l'alliberament té precisament una de les seves connotacions bàsiques en aquesta invitació profunda i en aquests processos col·lectius i personals cap a una llibertat comunitària-personal entesa amb aquestes connotacions. Arribats aquí, ens recordava algunes dades de la situació político-social del Brasil: En els darrers anys - ens deia -, els 11 anys de govern del PT, hi ha hagut canvis importants que han aprofitat a la inclusió econòmica, notables sectors de la població; la pobresa extrema s'ha reduït; la inflació sembla que està controlada; el sou mínim està augmentant; l'escolarització s'ha ampliat; s'han construït nous hospitals... Les facilitats de demanar crèdits han omplert les nostres cases de fogons, neveres, màquines de rentar... En el camp, els rucs i cavalls han estat substituïts per motos...

Però tot això implica que hi ha hagut una autèntica transformació social? NO!!! Aquesta és la cara "economicista" del malanomenat desenvolupament, per la qual ens deixem enganyar, com si el "tenir més coses" fos el més important... Però, - ens deia la Mercè - :

- No tenim educació digna.
- No tenim salut pública per falta de recursos.
- El transport públic és una vergonya.
- No hi ha seguretat en una societat tan violenta...

Com feia la Dictadura Militar, ara la "Macrodictadura econòmica" - que diu En Pere - mitjançant els megaprojectes (hidro-elèctriques, etc...) destrossa la Terra i el respecte vers ella, i desregula el medi ambient, amb conseqüències molt doloroses especialment per a les comunitats indígenes i per a les poblacions rurals que viuen asfixiats per agrotòxics, transgènics, etc...

Les manifestacions multitudinàries que han aparegut, relacionades amb les multimilionàries despeses del Mundial de Futbol a Brasil, que han agafat a contrapeu al Govern i que s'amplien dia a dia, expressen aquest malestar profund.

b.- Valorem:

Vivim un canvi d'època que comporta la tasca indispensable de discernir entre allò que és essencial i, per tant, cal mantenir i potenciar, i allò que s'ha tornat innecessari, irrelevant o dolent, propi de moments ja viscuts, i que, per això no cal que continuï. Alguns aspectes que han marcat i marquen el nostre passat i el nostre present i que ens resulta imprescindible de canviar:

- un individualisme fort, extremat. Val més allò individual que allò col·lectiu.
- es prioritzen relacions de competició en les quals el més fort porta avantatge sempre.

Vivim aquesta crisi en les relacions comunitàries, de poca valoració de les relacions de cooperació i de solidaritat. I a més, un món en

constant mutació també és generador de moltes situacions de soletat, especialment a les grans ciutats. Per això constatem que, enfront d'aquesta situació d'individualisme i competitivitat, hi ha un profund desig, una profunda set d'experiències comunitàries reals, en les quals l'acollida, la tendresa i l'ajuda mútua són viscuendes i compartides.

2.- Actuem: La llibertat és comunitària:

Arribats aquí, la Mercè Budallés que ha estat durant anys i continua sent animadora de comunitats de base a nivell local i nacional a Brasil, ens aportava, des de la seva experiència interior personal i comunitària-popular-eclesial, algunes pistes bàsiques per a viure i fer la comunitat com un espai de nova creació col·lectiva que es converteix en llavor alliberadora amb la seva presència i lluita dins de la societat brasilenya i en el nostre planeta. Heus ací algunes pistes de reflexió:

- La dimensió comunitària és intrínseca a l'església -"ekklesía"- (o sigui) assemblea, que ha de ser reflex del misteri del "Déu-Comunitat" o "Déu-Trinitat", la primera i essencial comunitat de qui tenim l'empremta en el més profund de nosaltres; i d'aquí aquesta crida fonda a "ser-en-comunitat".

- D'altra banda, una fe profunda implica sempre un desig de canviar el món i fer-lo "digne", de transmetre valors, de deixar als nostres fills una societat millor on puguin viure més igualitàriament i dignament.

- Hi ha un vincle profund i indestructible entre la nostra fe i els pobres: que els pobres formin part del nostre camí comunitari forma part bàsica de la nostra fe. No els podem deixar mai sols (cfr. "El goig de l'Evangeli" n.48. Papa Francesc).

- Comunitat que escolta Déu que li parla en el dia a dia, en la unió comunitària, en la solidaritat transformadora, en el respecte creador vers la terra, en la Paraula relacionada amb la vida i amb la mateixa inspiració de la comunitat...

Per a tot poble i per a tot cristià i per a qualsevulla persona, és imprescindible la dimensió comunitària de la pròpia vida, si volem que la nostra llibertat sigui "llibertat alliberadora", creadora de noves possibilitats i capacitats de bé, de dignitat, d'igualtat.

UNA ALTRA ESGLÉSIA ÉS POSSIBLE PERQUÈ LA VISC

Publiquem l'article aparegut al butlletí L'AGULLA del passat dia 6 de maig i que parla de la nostra trobada.

Dm, 6/05/2014 - La puntada

Una altre Església és possible perquè la visc. Aquesta frase no és meva, però la comparteixo. És de la teòloga i biòloga Mercè Budallés, membre des del 1976 de la missió de Pere Casaldàliga al Matto Grosso, al Brasil. He tingut ocasió de conèixer-la fa pocs dies amb motiu de la 26ena trobada de l'Associació Araguaia amb el Bisbe Casaldàliga a Barcelona, que enguany s'ha celebrat pocs dies més tard de l'estrena de l'excel·lent pel·lícula Descalç sobre la terra vermella.

La Mercè, que l'endemà va tornar al Brasil, és una veu pròpia dins la Teologia de l'Alliberament, molt de la mà de Casaldàliga.

Satisfeta del tarannà del papa Francesc, ens parla de l'Església, però dient que "els grans canvis vindran de sota cap a munt", i que "les causes del Pere fan sentir que es poden fer coses i que cal fer pensar a la gent". Ella parla de les comunitats i del sentit de comunitat, fent-nos sentir que els cristians necessitem els

Per concloure: una llibertat esperançada i creadora:

La Mercè acabava les seves reflexions invitant-nos a la lluita transformadora en el dia a dia, com a pobles agermanats, tot dient-nos: els desafiaments de la nostra realitat són molts i molt grans, però els desafiaments existeixen per a ser superats.

I ens recordava, amb una vella imatge de "caminhada", de camí col·lectiu, la veritat i la realitat d'aquelles paraules:

Gent senzilla, fent coses petites, en llocs poc importants, aconsegueix canvis extraordinaris.

I nosaltres acabem aquest resum de les reflexions de Mercè Budallés, amb les paraules d'en Pere Casaldàliga que trobem a la presentació de l'Agenda d'aquest any 2014 i que encapçalaven les reflexions que la Mercè ha compartit amb nosaltres:

***Sense por a la Llibertat
que és com dir
Sense por a la Vida***

uns dels altres, posant en relleu el treball al Brasil de les comunitats eclesials de base on es "teixeixen camins de llibertat". De fet allà al Brasil, ens diu, no existia la paraula parròquia, allà tot són comunitats, i sense la comunitat no és possible viure la proposta cristiana.

Diu: "La comunitat acull, forma, transforma, envia a la missió, celebra", és "gent petita, fent coses petites, aconseguint resultats extraordinaris". I em fa pensar que allunyant-nos del sentit de la comunitat no hi ha Església possible ni creïble. I em fa pensar també en el gran paper de les dones que hi són, però que no apareixen gaire a la Bíblia.

I com Pere Casaldàliga remarca la mateixa paraula: esperança.

*Maria-Josep Hernández,
periodista*

PARADOXES DE LA LLIBERTAT

Publiquem la ponència que en Marc Plana va fer a la tarda de la trobada. En Marc és Investigador al departament de Filosofia de la UAB. Treballa en un estudi interdisciplinari sobre filosofia, política i cinema. Professor de guionisme a l'ERAM de Girona. Coordina la sèrie de documentals L'Excusa.

La llibertat és un valor irrenunciable als nostres dies. Dues raons la justifiquen. Per un cantó, la llibertat és una eina contra qualsevol tirania que vulgui imposar una sola idea de bé. Per l'altra, deixar espai a la llibertat és un mitjà per a què la humanitat trobi respostes noves a preguntes clàssiques. La llibertat és necessària per a l'individu, però també ho és per a una humanitat que busca i és capaç de trobar nous camins.

Malgrat tot, les paradoxes de la llibertat neixen en aquell punt on un sol valor és tan corejat arreu que el seu sentit es difumina i és capaç de vehicular i normalitzar arguments que no sempre són alliberadors. Llibertat és avui un terme omnipresent: de l'ètica de l'autonomia al món laboral a la gestió individual de la vida privada, d'internet al consum i l'economia, de la salut a l'educació.

Per això cal preguntar-se què diem quan el nostre entorn diu llibertat i cal no acceptar acríticament un valor que sovint creiem immaculat. Perquè, —i només és una anècdota que vol cridar l'atenció sobre el problema—, no deixa de sorprendre que el mateix terme que, durant la dècada dels 60, va ser el referent d'una revolta antiautoritària a nivell planetari sigui, només una dècada més tard, l'abanderat de la reacció neoconservadora que ha dissenyat el món en què vivim.

La primera paradoxa neix d'assenyalar que una llibertat que assegura que no hi ha límits deixa el camp obert per a la im-

posició dels límits que dissenya l'acció del més fort. Aquesta és la llibertat de la guineu al galliner, escrivia el filòsof Tzvetan Todorov.

Perquè cal pensar que unes regles de joc que plantegin la llibertat com a punt de partida no tenen necessàriament com a conseqüència un resultat just ni que la dinàmica sigui sempre la llibertat per a tothom. La segona paradoxa neix de preguntar-se si la quantitat d'eslògans que asseguruen que la llibertat ens permet ser «nosaltres mateixos» no dona la clau d'allò que diem que

és la nostra identitat a les inèrcies que ens rodegen.

La psicologia social actual posa en dubte que sigui tan senzill saber qui som: parlem una llengua mil·lenària; som pare, germà o amic segons el context; ens comportem segons unes pautes culturals recreades des de fa segles... i malgrat tot, resulta que som nosaltres mateixos quan bevem aquella cervesa o quan escollim emocionar-nos amb el mateix oci amb què s'emociona el veí.

És evident que la llibertat no pot consistir en evitar una manipulació que és la nostra necessària condició humana, però per això mateix ens hem de preguntar si una llibertat que apel·la excessivament el nostre instint no és una manera de legitimar i protegir tot allò que hem incorporat del nostre entorn en «nosaltres mateixos»: els hàbits laborals, la manera (no sempre racional) amb què eduquem els nostres fills, els rols tradicionals de gènere,

l'estructura econòmica que ordena el nostre dia a dia...

La tercera paradoxa és que una llibertat que no opina per por a ser acusada de censura pot ser una via per a reduir la llibertat en l'espai públic. Jo no miro les animalades que fan per la televisió, diem molts, però que la gent faci allò que vulgui. No es tracta d'exigir cap mena de censura, sinó d'evitar el silenci individualista que ens dirigeix a l'empobriment dels criteris que utilitzem com a guia.

Que tot es pugui fer, no significa de cap de les maneres que tot valgui el mateix. Per això, l'opinió pública necessita opinions particulars per acordar límits. Perquè recordem: sempre n'hi ha. Per últim, la quarta paradoxa és que la llibertat s'està convertint actualment en el nucli d'una ètica de la resistència. No importen les condicions, no importa la injustícia, no importen les estructures, allò que es diu és que el benestar pot dependre sempre de la correcta gestió de la nostra llibertat.

Sempre hi ha una actitud possible, sempre podem tenir més voluntat, sempre hi ha un model d'heroi pregonat des de la «contra» d'un diari o altre... Les fatals contrapartides d'aquesta nova ètica és que s'oblida que la responsabilitat d'una situació no sempre ha de recaure en l'individu que la pateix sinó que pot ser imputable a la injustícia amb què s'ha dissenyat aquella situació, i s'obvien també els deures que tenim els uns amb els altres pel sol fet de viure junts (perquè no seria perillós legitimar un món on tothom pensés que l'altre s'ha d'espavilar sol en qualsevol situació quotidiana imaginable?).

Dir llibertat d'una «altra» manera és un inici de solució d'aquestes paradoxes. Perquè el potencial alliberador del sentit no-paradoxal de la llibertat sanciona d'arrel les situacions que sovint provoca la utilització banal (però molt estesa) del terme. La llibertat mai pot ser equivalent a afirmar que tot es pot fer ni que tot és únicament responsabilitat de l'individu o de la seva actitud. Cal una llibertat que vulgui límits, una llibertat que proclami que tot no depèn només de l'individu, cal una llibertat que

no estigui tan segura de tenir raó, una llibertat que entengui que és legítim que ens rectifiquin, una llibertat compatible amb l'existència d'un diàleg plural i obert que faciliti l'acord (i no la confrontació entre punts de vista).

I creixem com a societat quan ens comprometem en el disseny d'aquests límits i en aquest diàleg que dissenya el món que ens ordena (perquè el problema és que, si nosaltres no ho fem... algú altre ho farà per nosaltres). Creixem quan és la dignitat humana allò que limita les nostres accions i no quan allò que ho fa és la inèrcia desbocada dels interessos individuals. Ho va dir fa segles Pico della Mirandola, la dignitat és la capacitat de l'ésser humà per a convertir-se en déu o en animal en funció de com utilitza la seva llibertat.

Kant escrivia que la dignitat és la facultat que tenen les nostres vides de no tenir preu, de no convertir-se ens instruments en mans de beneficis aliens. Per això, una llibertat que vulgui ser alliberadora no pot «significar» simplement la voluntat individual d'omnipotència o el desig de l'individu de no ser molest per ningú.

El sentit d'allò que diem i fem en nom de la llibertat ha de tenir com a referent la idea de dignitat. Perquè potser allò que posa preu a les nostres vides i a les vides dels altres pot ser considerat lliure (i fins i tot, normal) dins una societat cínica, però mai hauria de ser considerat ni humà ni digne ni alliberador.

Marc Plana

Actuació musical del grup TripleClic

A TOMÁS BALDUINO

El passat 2 de maig moria Don Tomás Balduino, bisbe emèrit de la ciutat de Goiás i fundador de la CPT. Don Tomás va lluitar tota la seva vida per la defensa dels drets dels pobres de la terra, dels indígenes, i per la justícia social. Va ser un gran company de la lluita d'en Pere Casaldàliga.

Amb motiu del seu traspàs l'Associació Araguaia li va dedicar aquestes paraules:

Agraïm al Déu de la Vida, la teva vida i la teva paraula.

Paraula carregada per les moltes lluites en favor dels més oprimits, dones, negres, immigrants, sense terra, "posseiros", "retirantes".

I de tots aquells que encara sagnen els peus dels nostres fills, com diu Pedro Tierra.

Molts de nosaltres, membres de l' "Associació Araguaia amb el bisbe Pere Casaldàliga" (Barcelona), tenim el goig d' haver-te conegut. Avui agraïm la teva simplicitat, la teva jovialitat i el teu coratge. I deixes entre nosaltres el teu exemple de lluita i esperança en el Déu dels pobres.

Vas volar alt, Tomás, molt alt amb el teu "teco-teco". Amb ell arribaves als més pobres de la terra. Cada vol amb el teu avionet va ser una entrega de Vida, un compromís amb la humanitat sencera.

I el Cel et confirma ara que aquells vols van ser el preludi de la teva albada i la teva veu denunciadora ja mai no podrà ser callada.

Per a tu, "padrí de la nostra Prelazia de São Felix do Araguaia" i també padrí de tota la nostra "caminhada".

Tomás, pare i profeta de la lluita de la Reforma Agrària mai no t'oblidarem.

Amb molta tendresa,

*Maritxu
"Associació Araguaia amb el bisbe Pere Casaldàliga"
Barcelona*

PREMI CLAM PERE CASALDÀLIGA 2014

El programa SICAR cat de l'entitat Religioses Adoratrius ha estat reconegut amb el Premi Pere Casaldàliga a la Solidaritat 2014.

El jurat del premi –format per Josep Maria Carrillo (FICNA), Fina Farrés (Araguaia), Valentí Estalella (Aministia Internacional), Francesc Mateu (Oxfam-Intermon) i Eduard Ibáñez (Justícia i Pau), després de valorar diverses candidatures va decidir atorgar el guardó a aquest programa "per denunciar i donar suport a dones víctimes del tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual".

Durant aquesta edició, la persona encarregada de lliurar el premi va ser Eduard Fernández, un dels millors actors catalans i espanyols del moment (guanyador de dos premis Goya i protagonista de la sèrie de TV3 Descalç sobre la terra vermella, interpretant el bisbe Pere Casaldàliga).